

Bütün yazılar Book Antiqua, siyah renkli

ÖZET

14 punto, kalın,
büyük harfli

Ortya dayalı

Sınırdan Durmak: İslam Felsefe-Bilim Tarihinde Metabasis Sorunu

Musametov, Bakhadir

12 Punto, kalın, baş harfleri büyük

Doktora Tezi, Felsefe Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu

12 punto, kalın değil,
baş harfleri büyük

Nisan 2021

Bu çalışma, Müslüman Meşşâî filozofların felsefî sistemlerinde burhânın yasaklanan taşınmasına ilişkin görüşlerini inceleme ve bilim tarihindeki yansımaları ışığında değerlendirme amacı taşımaktadır. Filozoflar, mantık metinlerinde burhânın caiz ve yasaklanan naklini açıklarken, genel olarak Aristoteles ile uyum içerisindedirler ve Aristoteles gibi tüm disiplinlerin kendi alanlarında ve çoklu olarak tutulmaları gerektiği kanaatindedirler. Çünkü her şeyi tek bir bütünlük içerisinde anlamamanın ve her şeyi birbirine indirgemeye çalışmanın, o farklı alanlara ayrılan ilimlerin gelişimini engelleyeceğinden endişe edilmiştir. Cinsler arası geçişten bahsedildiğinde, genellikle disiplinlerin konusunu oluşturan farklı cinslerin arasında gerçekleşen geçişin söz konusu olduğu zannedilir. Oysa ki, tabii cins ve türlerin arasındaki "geçiş"lerin makul bir açıklamasını sunmak, canlı ilminin işleyiş mekanizmasını belirlemenin zorluklarını göstermektedir. Nitekim burhânın canlı ilminde matematiksel ilimlere nispetle farklı işlev görmesi, orta tabiata sahip canlıları, orta tabiata sahip disiplinleri incelemekte istihdam ettiğimiz yöntemle açıklamanın mümkün olmadığını gösterir. Bu ise, bilhassa katırların kısırlığını açıklamaya çalışan Müslüman Meşşâî filozoflarını birtakım zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. İkinci Analitikler'deki dairesel yaralarla ilgili kritik metnin derinlemesine incelenmesi, bizi bilimler arası etkileşimlerin sınırlarını yeniden gözden geçirmeye zorlamaktadır. Zira bilahare İbn Sînâ, yine bu metin temelinde burhânın taşınma alanını genişletecektir. Ayrıca İbn Sînâ ve İbnü'n-Nefis'in anatomik araştırmalarda da geometrik burhânları kullanmaya devam etmeleri, kısıtlamanın ancak itibari olduğunu ileri süren genel yaygın görüşün aksine onu, bir araştırmacının herhangi bir bilimsel incelemeye giriştiğinde mevcut bilimsel alt yapıyı ve mantık kurallarını da dikkate alması gerektiğini hatırlatan bir uyarı olarak anlamamız gerektiğini göstermektedir. Anahtar Kelimeler: burhânın taşınması, metabasis-yasağı, cinsler arasında geçişsizlik, Aristoteles, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd, İbn Bacce, İbnü'n-Nefis, zatilik, zorunluluk, geometri, canlı ilmi, dairesel yaralar, anatomi.

Anahtar Kelimeler: Burhânın taşınması, Metabasis-yasağı, Cinsler arasında geçişsizlik, Aristoteles, Farabi

ABSTRACT

Keeping the Boundaries: The Problem of Metabasis in the History Of Islamic Philosophy and Science

Musametov, Bakhadir

Ph. D. Thesis, Department of Philosophy

Supervisor: Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu

April 2021

The study aims to deal with the notion of the illicit transference of demonstration in Fārābī, Avicenna and Averroes' philosophical systems as well as to investigate it in the light of its reflections in the history of science. In general, all three philosophers are in agreement with Aristotle in the interpretation of the permissible and illicit kind-crossing. Islamic philosophers, like Aristotle, believe that all sciences should be kept autonomously in their compartments since they are worried that understanding everything in a single integrity and trying to reduce everything to each other would hinder the development of those compartmentalized sciences. When kind-crossing is mentioned, it is usually thought that it meant the crossing between the genera of the sciences which constitute their subject-matter. However, putting forward a plausible account of "crossings" between the natural kinds and species shows the difficulties of functioning mechanisms of animal science. Hence a different method of function of demonstration in animal science in comparison with mathematical sciences shows the impossibility of using the method that is used in investigation of hybrid sciences in a study of hybrid animals. It exposed Peripatetic Muslim philosophers who tried to explain a sterility of mules to a set of challenges. A thorough analysis of critical passage in the Posterior Analytics on circular wounds forces a revision of the boundaries of the interactions between sciences, since subsequently Avicenna, on the grounds of this passage, will expand the field of the transference of demonstration. Furthermore, the fact that Avicenna and Ibn an-Nafīs continued to use geometrical demonstrations in their anatomical investigations shows that we have to understand metabasis-prohibition rule as a reminder of taking into account a current scientific infrastructure and logical rules while proceeding to scientific investigation, rather accepting it as a mere nominal doctrine.

Key words: The transference of demonstration, Metabasis, Aristotle, Farabi, Avicenna